

HOLOCAUSTUL NECUNOSCUȚ

The unknown Holocaust

Marina MAGHER, Maria POSTOLATI

Abstract: *The article presents the exhibition „unknown Holocaust” which was opened in library spaces during the period from 17 May until 1 July. The exhibition has been dedicated to Roma Holocaust in the Second World War.*

În perioada 17 mai – 1 iulie în incinta Bibliotecii Științifice Universitare „Alecă Russo” din Bălți a fost vernisată expoziția internațională de fotografii „**Holocaustul necunoscut**”.

Expoziția reprezintă o colecție unică de fotografii ale supraviețuitorilor Holocaustului romilor din timpul celui de-al doilea război mondial, realizate de Luminița Cioabă (România). Expoziția a fost remarcată atât în Suedia cât și în România, fiind unul dintre puținele vestigii ce vorbesc despre acest aspect al istoriei războiului al doilea mondial.

În Republica Moldova această expoziție a fost lansată în mai multe localități: Chișinău, Cahul, Soroca și a prezentat un interes deosebit fiind unul din puținele evenimente de acest fel organizat în republica noastră. La Bălți expoziția a fost lansată în cadrul conferinței „**Holocaustul romilor și provocările**

contemporane: combaterea dis-crimi-nării și acțiunile privind incluziunea romilor”, care a avut loc la 17 mai în sala de conferințe a Bibliotecii Științifice Universitare „Alec Russo”. Atît expoziția precum și conferința au loc în contextul discuțiilor pe marginea Planului național de acțiuni pentru romi (2012 - 2015), necesității incluziunii romilor în societate, ajustării Planului la cadrul european în acest domeniu, precum și la prevederile proiectului de lege anti-discriminare, ambele fiind clauze ale Planului de acțiuni privind liberalizarea vizelor cu UE.

Mesajul expoziției spune ceea ce trebuie repetat din nou și din nou: **Nu trebuie să uităm ce li s-a întîmplat romilor în timpul celui de-al doilea război mondial.**

În anul 2004 organizația *E Romani Glinda* (Suedia) a publicat primul articol despre „Holocaustul necunoscut” al romilor în Transnistria. Acesta a fost primul pas către lucrul la un proiect de cercetare care se ocupă de crimele celui de-al Doilea Război Mondial și Holocaustul romilor în Transnistria, crime despre care nu au auzit prea mulți, nici măcar cei care trăiesc în țările implicate, acțiuni de crimă împotriva grupului de romi care și astăzi sînt, în mare parte, necunoscute.

În anul 2007 *E Romani Glinda* a început o colaborare cu doamna Luminița Cioabă, fica unui supraviețuitor al Holocaustului. În rezultatul acestei cooperări apare expoziția „**Holocaustul necunoscut**”, care a fost expusă publicului pentru prima dată cu ocazia zilei comemorării victimelor Holocaustului, la 27 ianuarie 2008 la Centrul Cultural al Romilor în Stockholm. Din acest moment expoziția a călătorit în mai multe părți ale Suediei (la Muzeul Păcii în Uppsala, la Biblioteca Publică în Vasteras, în Centrul Cultural al Romilor în Malmo) și a fost obiectul

dezbaterilor în cadrul mai multor forumuri și seminare despre situația romilor în prezent și despre faptul că Holocaustul romilor este un lucru atât de puțin cunoscut de către cei mai mulți oameni.

Imaginile din cadrul expoziției au fost făcute în timpul interviurilor și sînt prezentate cu o descriere succintă și cotații cu referință la persoana de pe portret. Intervievații utilizează tehnici de relatare orală tipice culturii romilor. Povestirile sînt relatate în dialectul rom Kelderash și sînt subtitrate în limba engleză.

Fața fiecărui personaj (om) din fotografiile prezentate la expoziție exprimă marea tragedie a acestui popor suferită în timpul al doilea război mondial... **Mihai Marita:** „Cînd a venit zăpada mare, colibele au cedat sub greutatea zăpezii și am pierdut mulți oameni. Unii au aruncat pămîntul de pe vîrfurile colibelor. Așa au supraviețuit. Stăteau în gropi mulți acolo, în Transnistria, cei care au avut ceva de mîncare, au mîncat, cei care nu aveau, au murit.” **Ioan Costea Mijhutescu, Beria Mijuatescu:** „...Ne-au luat toate bunurile noastre, inclusiv caii și trăsurile. Apoi trebuia să mergem pe jos. Tatăl meu a murit pe drum. A fost o femeie gravidă, care nu putea să meargă. Un ofițer de la poliția germană a împușcat-o și am văzut cum copilul nenăscut a mișcat în pîntecele mamei moarte...” **Maria Ciurar Marike Marea:** „Mulți copii au murit de foame, iar părinții lor au fost bătuți de către ruși. În Transnistria mama mea și fratele meu mai mic au murit...” **Duda Mihai:** „Românii și germanii nu au fost niciodată prietenoși cu noi. Soția fratelui meu a fost împușcată în picior de un german. Fratele meu a luat-o la spate și a dus-o așa, sîngele ei curgea pe spatele lui...” **Tina Hristea Ilina:** „Ne-au dus într-un loc unde, spuneau că trebuia să obținem case, porcine, ovine, unde vom putea trăi o viață bogată. Convoitul era atât de lung, încît nu-i vedeam sfârșitul. Erau atât de mulți, ca furnicile, goi și flămânzi. Mînile și picioarele lor erau însîngerate. Dar cînd am ajuns a trebuit să săpăm o groapă în pămînt. Aceasta era casa noastră? Unde erau vitele noastre?” **Traian Niculaev Ciurar:** „...A venit un ordin de la președintele Ion Antonescu, că trebuie să mergem în orașul românesc Făgăraș. Acolo am adunat toate bunurile noastre. În sfîrșit am ajuns toți la Bug. Cei care au avut ceva bani puteu să supraviețuiască, cei care nu aveau mureau de foame. Unii au încercat să fure alimente, dar au fost prinși și împușcați. Oamenii își mîncau caii și alte animale, uneori ajungeau să mănânce și carne de om. Dintre toți cei care au fost acolo, nici măcar un sfert nu s-a întors acasă.” **Danciu Iovan Teresa:** „Bărbații erau bătuți și femeile erau abuzate. Zile rușinoase am avut, chiar și părul de pe capetele noastre a căzut din cauza febrei tifoide, că n-am avut nimic cu ce să ne spălăm.” **Maria Taicun (1900-2005):** „Îmi amintesc de cele întîmplute în Transnistria, nu aveam medicamente. Cei care au avut aur, au reușit să se întoarcă, cei care n-au avut, au murit. În sfîrșit, cînd ne-am întors în România, am primit alimente, săpun și carne de pui și românii ne-au lăsat să lucrăm în grădinile lor și să trăim acolo.” **Lulled Mihai Lucia:** „Mama a avut grijă de noi, de aceea am supraviețuit. Ea și-a vîndut hainele femeilor ruse, astfel a avut bani să cumpere alimente. Rușii îi dădeau făină,

brânză, carne, asta era modul în care mama ne-a sprijinit, în ciuda eforturilor... ” **Mihai Tinca:** „Atunci eu aveam doar cinci sau șase ani. Rușii au fost duri ca dracu cu noi. Când prindeau femeile în sat, îi obligau pe bărbați să-și bată joc de ele, chiar acolo în drum.”

Pe unere postere sînt expuse și articole legate de deportarea romilor în Transnistria publicate în limbile română și engleză, scrise de cecetători cunoscuți în domeniu dl **Jean Ancel** și dl **Viorel Achim**, precum și un articol scris de Cia Rinne „*Genocidul uitat*”, publicat în revista *E Romani Glinda* (2004, Nr 4) în care autorul scrie că „Holocaustul romilor, Samudaripen, este puțin cunoscut și documentat doar foarte modest. Același lucru este valabil atunci cînd vine vorba de deportarea romilor în Transnistria... Între 1941 și 1943, Transnistria a devenit un fel de

„groapă de gunoi” sau „cimitir comun” pentru evrei, țigani, ucraineni și minorități religioase... Mulți români mai sînt încă con-vinși că nu s-a petrecut niciodată vreo deportare a evreilor și a romilor din România.”

Un alt articol „Tragedia romilor și tragedia evreilor din România: asemănări și deosebiri” scris de **Jean Ancel** povestește detaliat despre deportarea romilor și evreilor în timpul al doilea război mondial: „Deportarea romilor nomazi a început în mai 1942. Romii au fost deportați pe neașteptate fără să fi fost considerați drept „un pericol” pentru societatea românească, creștini ca și vecinii lor români, desconsiderați dar nu urîți ca evreii. Autoritățile militare și civile care au deportat pe evrei nu au ascuns că scopul deportării îl constituie lichidarea lor. Autoritățile civile și polițienești care au deportat pe romi s-au străduit să-i inducă în eroare privind scopul deplasării în Transnistria: "au mințit oamenii că o să le dea cai, vite, că vă dau case, că vă dau avere ca să nu mai stați în necazul acesta, în sărăcia aceasta în care muriți de foame, da acolo a fost mult mai rău de noi". Articolul de asemenea este prezentat și în limba engleză.

Viorel Achim doctor în istorie de la Institutul de istorie "Nicolae Iorga" (București) în articolul „Deportarea romilor și tratamentul lor în Transnistria” afirmă că „deportarea romilor în Transnistria a fost întru totul opera guvernului Antonescu, nu numai ca realizare, ci și în privința ideii... Deportările au început la 1 iunie 1942, cu romii nomazi. Începînd cu acea zi, ei au fost strânși de către organele de jandarmi în capitalele de județ și apoi duși în Transnistria... În intervalul iunie 1942 - decembrie 1943, numărul total al romilor deportați în Transnistria a ajuns la ceva mai bine de 25 000.”

Expoziția are scopul de a prezenta publicului documente despre crimele împotriva umanității din timpul celui de-al doilea război mondial și de a crea o mai bună înțelegere asupra incluziunii romilor în cadrul programului de exterminare nazist. Această expoziție este importantă și pentru o mai bună înțelegere asupra evenimentelor istorice precum Holocaustul din Transnistria și a pericolului pe care îl poartă rasismul și anti-țiganismul. Chiar și astăzi există persoane care neagă faptul că Hitler ar fi ordonat moartea a unui număr impresionant de romi. Există și dintr-acei care pun la îndoială faptul „Noptii țiganilor”, atunci când aproximativ 3000 de romi au fost uciși și arși în cuptoarele de la Auschwitz timp de o singură noapte, la 02 august 1944. Importanța expoziției rezidă și în faptul că pune în discuție situația romilor în Europa în momentul de față și pentru a face o comparație între istorie și ceea ce se întâmplă în Europa de astăzi.

Organizatorii acestui eveniment sunt: organizația E Romani Glinda (Suedia), Asociația Obștească „Porojan”, Centrul Național al Romilor, cu susținerea Ambasadei Suediei în Moldova, Organizației Națiunilor Unite în Moldova și Institutului Suedez.

